

EUROOPA LIIDU KOHUS

Euroopa Liidu Kohus on üks ELi seitsmest institutsioonist. See koosneb kahest kohtust: [Euroopa Kohus](#) ja [Üldkohus](#). Euroopa Liidu Kohtu jurisdiktsiooni kuulub Euroopa Liit. Need kohtuorganid tagavad Euroopa Liidu esmase ja teise õiguse nõuetekohase tõlgendamise ja kohaldamise liidu territooriumil. Nad kontrollivad liidu institutsioonide õigusaktide õiguspärasust ja teevad otsuseid selle kohta, kas liikmesriigid on järginud esmasest ja teisest õigusest tulenevaid kohustusi või mitte. Samuti tõlgendab Euroopa Kohus liikmesriikide kohtunike taotlusel liidu õigust.

EUROOPA KOHUS

A. Õiguslik alus

- ELi lepingu artikkel 19, ELi toimimise lepingu artiklid 251–281, Euratomi asutamislepingu artikkel 136 ning [aluslepingutele lisatud protokoll nr 3 Euroopa Liidu Kohtu põhikirja kohta \(edaspidi „põhikiri“\)](#);
- [Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2015. aasta määrus \(EL, Euratom\) 2015/2422, millega muudetakse protokoll nr 3 Euroopa Liidu Kohtu põhikirja kohta](#);
- ELi eelarve (IV jagu).

B. Koosseis ja põhikiri

1. Koosseis

a. Liikmete arv (ELi lepingu artikkel 19 ja ELi toimimise lepingu artikkel 252)

Üks kohtunik igast liikmesriigist (28). Kohut abistab kaheksa kohtujuristi, kelle arvu võib nõukogu kohtu taotluse korral suurendada. Euroopa Kohtu kohtunikud valivad endi seast kolmeks aastaks presidendi ja asepresidendi, kelle võib tagasi valida.

b. Tingimused (ELi toimimise lepingu artikkel 253 ja ELi lepingu artikkel 19)

- Kohtunikel ja kohtujuristidel on oma riigi kõrgeimastes kohtunikuametitesse nimetamiseks nõutav kvalifikatsioon või nad on tunnustatud ja pädevad juristid;
- nende sõltumatus on väljaspool kahtlust.

c. Ametisse nimetamine (ELi toimimise lepingu artikkel 253)

Kohtunikud ja kohtujuristid nimetatakse ametisse liikmesriikide valitsuste ühisel kokkuleppel pärast konsulteerimist komiteega, mille ülesandeks on esitada arvamus kandidaatide sobivuse kohta (ELi toimimise lepingu artikkel 255).

2. Mandaat

a. Ametiaja kestus (ELi toimimise lepingu artikkel 253 ja põhikiri)

- Kuus aastat. Iga kolme aasta järel vahetatakse välja pooled kohtunikest ja pooled kohtujuristidest.

Ametiaja lõppemisel võib kohtuniku ja kohtujuristi tagasi nimetada.

b. Privileegid ja immunitetid (põhikiri)

Kohtunikel ja kohtujuristidel on kohtulik puutumatus. Kui nad on ametist lahkunud, on neil jätkuvalt puutumatus oma ametiülesannete täitmisel sooritatud tegude suhtes. Neid võib ametist tagandada vaid kohtu ühehäälsel otsusega.

c. Kohustused (põhikiri)

Kohtunikud ja kohtujuristid

- annavad enne oma kohustuste täitmisele asumist vande (sõltumatus, erapooletus ja saladuse hoidmine);
- ei tohi pidada poliitilist ega haldusametikohta ega töötada ühelgi muul ametikohal;
- kohustuvad täitma ametist tulenevaid kohustusi.

C. Korraldus ja toimimine (ELi toimimise lepingu artikkel 253 ja põhikiri)

1. Institutsiooniline ülesehitus

Euroopa Liidu Kohtu põhikiri tuleb kehtestada eraldi protokolliga, mis on lisatud aluslepingutele (ELi toimimise lepingu artikkel 281). Kohtunikud valivad endi seast kolmeks aastaks presidendi ja asepresidendi, kelle võib tagasi valida (protokoll nr 3 artikkel 9a). President juhib kohtu tööd ning juhatab täiskogu ja suurkoja kohtuistungeid ja nõupidamisi. Asepresident abistab presidenti nende ülesannete täitmisel ja vajaduse korral asendab teda. Kohus nimetab kohtusekretäri. Kohtusekretär on institutsiooni peasekretär ning haldab selle osakondi kohtu presidendi kontrolli all.

2. Toimimine

Kohus kehtestab kodukorra, mille heakskiitmiseks on nõutav nõukogu kvalifitseeritud häälteenamus. Euroopa Kohus võib tulla kokku 28 kohtunikust koosneva täiskoguna, 15 kohtunikust koosneva suurkojana või kolmest või viiest kohtunikust koosneva kojana. Institutsiooni rahastatakse ELi eelarvest, milles tal on eraldi jagu (IV jagu).

D. Saavutused

Euroopa Kohus on Euroopa integratsiooniprotsessi edasiviiv jõud.

1. Üldine kohtupraktika

Euroopa Kohtu 15. juuli 1964. aasta otsus kohtuasjas *Costa vs. ENEL* oli otsustava tähtsusega Euroopa Ühenduse õiguse määratlemisel iseseisva ning liikmesriikide õigustiku suhtes ülimusliku õigussüsteemina. Sarnaselt kehtestati 5. veebruari 1963. aasta otsusega kohtuasjas *Van Gend & Loos* põhimõte, et ühenduse õigus on liikmesriikide kohtutes otse kohaldatav. Muud tähtsad otsused käsitlevad inimõiguste kaitset: nt 14. mai 1974. aasta otsus kohtuasjas *Nold*, milles muu hulgas rõhutati, et

põhiõigused on lahutamatu osa õiguse üldpõhimõtetest, mille järgimise tagab Euroopa Kohus (4.1.2.).

2. Konkreetsed valdkonnad

- Õigus vabalt liikuda ja elada liikmesriigi territooriumil: 8. aprilli 1976. aasta otsus kohtuasjas Royer, kus kohus toetas liikmesriigi kodaniku õigust elada muus liikmesriigis, ilma et vastuvõttev riik peaks selleks väljastama elamisloa.
- Kaupade vaba liikumine: 20. veebruari 1979. aasta otsus kohtuasjas Cassis de Dijon, kus kohus otsustas, et ühes liikmesriigis seaduslikult toodetud ja turustatud kaup tuleb põhimõtteliselt turule lubada ka teistes liikmesriikides.
- Ühenduse välispädevus: 31. märtsi 1971. aasta AETR otsus kohtuasjas komisjon vs. nõukogu, millega tunnustati ühenduse õigust sõlmida rahvusvahelisi lepinguid valdkondades, kus kehtivad ühenduse õigusaktid.
- Hiljutised kohtulahendid, millega kehtestati kahjuhüvitamise nõue liikmesriikidele, kes ei ole direktiive riiklikku õigusesse üle võtnud või ei ole seda teinud õigeaegselt.
- Mitmesugused otsused seoses sotsiaalkindlustuse ja konkurentsiga.
- Otsused ühenduse õiguse rikkumise kohta liikmesriikide poolt, mis on esmatähtsad ühisturu tõrgeteta toimimiseks.

Üks Euroopa Kohtu suurtest teenetest on olnud sõnastada põhimõte, et aluslepinguid ei tule tõlgendada jäigalt, vaid neid tuleb vaadelda saavutatud integratsioonitasel arvesse võttes ja aluslepingute eesmärkidest lähtuvalt. See põhimõte on ühendusel võimaldanud vastu võtta õigusakte teatavates valdkondades, mida ei ole aluslepingutega reguleeritud, näiteks võitlus saaste vastu (13. septembri 2005. aasta otsusega kohtuasjas C-176/03 lubas Euroopa Kohus Euroopa Liidul võtta kriminaalõigusega seonduvaid meetmeid, kui need on vajalikud keskkonnakaitse eesmärgi saavutamiseks).

2018. aastal esitati Euroopa Kohtule 849 kohtuasja, mis hõlmasid 568 eelotsusemenetlust, 63 hagi ja 199 apellatsioonkaebust Üldkohtu otsuste peale. Lõpetatud on 760 kohtuasja menetlus, sh 520 eelotsusemenetlust, 60 hagi ja 165 apellatsioonkaebust Üldkohtu otsuste peale.

ÜLDKOHUS

A. Õiguslik alus

ELi toimimise lepingu artiklid 254–257, Euratomi asutamislepingu artikkel 40 ning aluslepingutele lisatud protokoll nr 3 (Euroopa Liidu Kohtu põhikirja kohta) IV jaotis.

B. Ametiaja kestus ja põhikiri (ELi toimimise lepingu artikkel 254)

1. Koosseis

a. Liikmete arv (ELi lepingu artikkel 19, ELi toimimise lepingu artikkel 254)

ELi toimimise lepingu artiklis 254 on sätestatud, et kohtunike arv määratakse kindlaks Euroopa Liidu Kohtu põhikirjaga. [Põhikirja käsitleva protokoll nr 3, mida](#)

[on viimati muudetud 6. juuli 2016. aasta määrusega \(EL, Euratom\) 2016/1192, artiklis 48](#) on sätestatud, et Üldkohus koosneb alates 2016. aasta 1. septembrist 47 kohtunikust ning alates 1. septembrist 2019 kahest kohtunikust liikmesriigi kohta. Kohtunikud nimetatakse ametisse liikmesriikide valitsuste ühisel kokkuleppel pärast konsulteerimist komiteega, mille ülesandeks on esitada arvamus kandidaatide sobivuse kohta kohtuniku ametikohale. Ametiaeg on kuus aastat ja seda võib uuendada. Kohtunikel võidakse paluda täita kohtujuristi ülesandeid, kuna erinevalt Euroopa Kohtust ei ole Üldkohtul alalisi kohtujuriste.

b. Tingimused

Samad Euroopa Kohtu tingimustega (ELi lepingu artikkel 19).

c. Ametisse nimetamine

Sama, mis Euroopa Kohtus.

2. Mandaat

Sama, mis Euroopa Kohtus.

C. Korraldus ja toimimine

Kohtunikud valivad endi seast kolmeks aastaks presidendi ja kuueks aastaks kohtusekretäri, kuigi kohus kasutab oma haldus- ja keelenõuete täitmiseks Euroopa Kohtu teenistuste abi.

Üldkohus võtab kokkuleppel Euroopa Kohtuga vastu oma [kodukorra](#). Kohus peab istungeid kolme- või viieliikmelistes kodades. Kodukorras määratakse kindlaks, millal kohus peab istungeid täiskogus või suurkojas ja millal teeb otsuse üks kohtunik. Rohkem kui 80% Üldkohtule esitatud kohtuasjadest menetleb kolmest kohtunikust koosnev koda. Euroopa Parlament ja nõukogu võivad seadusandliku tavamenetluse kohaselt (määruste abil komisjoni ettepaneku põhjal pärast konsulteerimist Euroopa Kohtuga või Euroopa Kohtu taotlusel pärast konsulteerimist komisjoniga) moodustada Üldkohtu juurde erikohtuid, mille ülesanne on lahendada esimese astmena teatavates valdkondades algatatud teatud liiki kohtuasju, näiteks kaubamärkide, mudelite ja disainilahenduste erikohus, mille loomist praegu arutatakse.

2018. aastal esitati Üldkohtule 834 kohtuasja ja lõpetati 1009 kohtuasja menetlemine. Kui kohtuasja pool ei suuda kohtukuluseid katta, võib ta taotleda tasuta õigusabi.

ENDINE EUROOPA LIIDU AVALIKU TEENISTUSE KOHUS

2004. aastal asutatud Euroopa Liidu Avaliku Teenistuse Kohtu ülesanne oli lahendada pädeva siseriikliku kohtu puudumisel vaidlusi liidu institutsioonide ja nende teenistujate vahel. Seoses Euroopa Kohtu kohtunike koguarvu üldise suurendamisega kaotati 1. septembrist 2016 Avaliku Teenistuse Kohus ning see liideti Üldkohtuga [Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. juuli 2016. aasta määrusega \(EL, Euratom\) 2016/1192 Euroopa Liidu ja tema teenistujate vaheliste vaidluste esimeses kohtuastmes lahendamise pädevuse Üldkohtule üleandmise kohta](#). Kohtuasjad, mis olid Avaliku Teenistuse Kohtu menetluses 31. augustil 2016, anti 1. septembrist 2016 üle Üldkohtule. Nende menetlemist jätkab Üldkohus staadiumist, milles need kohtuasjad

olid sel kuupäeval, ja Avaliku Teenistuse Kohtu poolt nendes asjades võetud menetluslike meetmeid kohaldatakse edasi.

EUROOPA PARLAMENDI ROLL

Alates 1990. aasta otsusest kohtuasjas, mille esitas Euroopa Parlament osana seadusandlikust menetlusest seoses tervisekaitsemeetmete võtmisega pärast Tšornobõli tuumakatastroofi, andis kohus Euroopa Parlamendile õiguse esitada hagi otsuste kehtetuks tunnistamiseks, et parlament saaks seadusandlikes menetlustes kaitsta enda õigusi.

Vastavalt ELi toimimise lepingu artiklile 257 võivad parlament ja nõukogu seadusandliku tavamenetluse kohaselt moodustada Üldkohtu juurde erikohtuid, mille ülesanne on lahendada esimese astmena teatavates valdkondades algatatud teatud liiki kohtuasju. Euroopa Parlament ja nõukogu peavad tegema otsuse määruste abil komisjoni ettepaneku põhjal pärast konsulteerimist Euroopa Kohtuga või Euroopa Kohtu taotlusel pärast konsulteerimist komisjoniga.

Vastavalt ELi toimimise lepingu artiklile 281 võivad [Euroopa Liidu Kohtu põhikirja](#) muuta Euroopa Parlament ja nõukogu. Seda tehakse seadusandliku tavamenetlusega (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse vormis). Näitena Euroopa Parlamendi osalemise kohta võib tuua [kohtu hiljutise, 26. märtsi 2018. aasta ettepaneku](#) oma põhikirja muutmise kohta: see käsitleb võimalust teha seoses eelotsustega teatavaid muudatusi Euroopa Kohtu ja Üldkohtu pädevuse jaotusse.

Parlament on üks ELi toimimise lepingu artiklis 263 nimetatud institutsioonidest, kes võib esitada (kohtuasja poolena) Euroopa Liidu Kohtusse hagi.

Lissaboni lepingu jõustumisega peavad kohtuniku ja kohtujuristi kandidaadid nüüd saada heakskiidu komiteelt, mis koosneb seitsmest liikmest, kellest ühe kandidatuuri esitab parlament (ELi toimimise lepingu artikkel 255).

Udo Bux
05/2019

